

SVÄTÉ KÁNONY – TERAPEUTICKÁ METÓDA PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI²⁸²

Štefan ŠAK

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Ak sa u veriaceho kresťana prejaví potreba po duchovnom vzdelávaní sa, čo svedčí o jeho duchovne zdravom stave, je pochopiteľné, že obvykle siahne po duchovnej literatúre, Svätom Písme alebo po dielach svätých otcov svätej Cirkvi. Toto je veľmi dobré. Ale to, čo chceme v tomto bode podotknúť, je fakt, že pre veriaceho kresťana pri tomto duchovnom vzdelávaní vôbec nie je obvykle vyhľadávať a študovať ustanovenia a spisy všeobecných, ako aj miestnych snemov pravoslávnej Cirkvi.

Zvyčajne sa tento druh literatúry vymyká záujmu veriaceho kresťana. Preto je na mieste otázka, že čo je obsahom týchto ustanovení a spisov? Čo v nich vlastne Cirkev vyjadrila a sformulovala? Ako veľmi dobre vieme, Cirkev v nich sformulovala dve veci. Na jednej strane sú to dogmy, alebo lepšie povedané vieroučné pravdy našej svätej Cirkvi, ktoré sú nemenné a neomylné. A na strane druhej sformulovala spôsoby a cesty, ako sa môžu tieto vieroučné pravdy, čiže dogmy, pretransformovať do nášho praktického života. A ak náš praktický každodenný život nie je v poriadku, tak ako prostredníctvom týchto dogiem môžeme napraviť to, čo nie je v poriadku?

Teda v materiáloch jednotlivých všeobecných a miestnych snemov máme uznesenia, ktorými sú dogmy a máme taktiež aj kánony, ktoré nás učia ako liečiť to, čo nie je v poriadku v našom živote a z pohľadu Cirkvi sa to prejavuje ako choroba.

Samozrejme, niekto môže namietajú, že je niečo iné čítať nejaký živý text z otcov Cirkvi, čo nás duchovne posilní a niečo iné je čítať uznesenia všeobecných snemov. A práve tento spôsob myslenia je dôvod, aby sme veľmi stručne načrtli túto veľmi účinnú metódu duchovného nasýtenia sa

²⁸² Tento článok bol prezentovaný v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie *Kánonické dedičstvo I. všeobecného snemu* konanej 24. novembra 2015 v Prešove.

prostredníctvom uznesení a kánonov našej Cirkvi a predstavili kánony Cirkvi ako jeden nádherný terapeutický materiál pre dnešného veriaceho človeka žijúceho v súčasnosti.

Východiskom pre našu tému budú slová a poučenia otcov našej svätej Cirkvi. Skôr, ako si pripomenieme poučenia otcov Cirkvi je potrebné nanovo si uvedomiť, že uznesenia snemov sú dogmy. A kánony sú spôsob, akým terapeuticky liečime to, čo nežijeme správne v našom živote. Svätý Gregor Nisský hovorí, že „kánony existujú preto, aby liečili každú chorobu duše²⁸³ a štúdium kánonov a ich uplatňovanie v našom živote prirovnáva k liečebnej metodológii.

Pre lepšie pochopenie našej témy je potrebné nanovo spomenúť, že existujú uznesenia a kánony snemov. Uznesenia sú dogmy, ktoré sú vieroučnými pravdami. Tie nám boli Bohom zjavené a odhalené na to, aby nám pomohli v našom praktickom živote a vôbec nie preto, aby sa stali predmetom vedeckého bádania, teda teóriou.

Ako príklad uvidíme, že Boh nám odhalil svoju lásku prostredníctvom zjavenia o Svätej Trojici. Je to síce nepredstaviteľné tajomstvo, ale On nám ho zjavil. Pochopiteľne, nezjavil nám to preto, aby sme si zdvihli svoje sebavedomie a povedali, že poznáme veľa vecí a že poznáme dogmy. Ale zjavil nám to jednoducho preto, aby sme tou dogmou žili v našom praktickom živote.

Teraz nastáva tá dôležitá chvíľa pre polozenie si základnej otázky v našom živote. Ako ňou budeme žiť? Presne teraz si priblížime toto veľké tajomstvo, že Boh je jeden a zároveň sú to tri osoby, Otec, Syn a Svätý Duch. Tu máme možnosť vidieť, že existuje medzi nimi jednota, láska a zároveň existuje medzi nimi sloboda, ako aj rozlíšenie troch osôb.

A teraz sa pozrieme spoločne na to, čo pre nás z tejto dogmy vyplýva? Jednota, láska a zároveň osoba. Ako sa to uplatňuje v našom živote? Predstavme si rodinu, alebo monastier. Je nevyhnutné, aby ich členovia žili ako

²⁸³ „Ἐν καὶ τοῦτο τῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἑορτὴν συντελούντων ἐστὶ, τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τὴν ἔννομον τε καὶ κανονικὴν ἐπὶ τῶν πεπλημμεληκότων οἰκονομίαν, ὅπως ἂν θεραπευθεῖν πᾶν ἀρρώστημα ψυχικόν, τὸ διὰ τινος ἁμαρτίας ἐπιγινόμενον.“ ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ. *Κανὼν α' τοῦ Γρηγορίου Νύσσης. Περὶ τοῦ ὀφείλειν τὸν πνευματικὸν ἱατρὸν διαγινώσκειν τὴν ἔδραν τοῦ πάθους.* [online]. [2015-10-05]. Dostupné na: http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/regulations/various_regulations.htm. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδαλιον*. Θεσσαλονίκη : εκδόσεις Βας. Ρηγοπουλου, 1991. s. 651.

spoločenstvo, aby medzi nimi existovala jednota a láska, ale zároveň všetci, ktorí žijú s týmto spoločenstvom, budú mať osobnú slobodu, ktorá im nebude pošliapaná, ani neustále likvidovaná. Nakoľko ľudia bez tváre a osobnej slobody nie sú ľudia.

Ak túto dogmu prakticky nežijeme správne, prichádza kánon, ktorý, aby to napravil, prekladá nám terapeutickú metódu tejto nápravy, alebo lepšie povedané liečby. Totiž ak neuplatňujeme dogmu v našom živote správne, tak nám to škodí. V takom prípade nás kánon informuje o terapeutickú metodológiu, čo predstavuje veľmi dôležitú informáciu v našom živote.

Treba spomenúť jedného z veľkých teológov, ktorí robil výklad kánonov Cirkvi, a to mních Matúša Vlastara, ktorý napísal, že „keď existuje hriech, teda choroba, existuje aj liečba, v ktorej vhodné lieky, ktoré podáme chorému, ho môžu uzdraviť.“²⁸⁴

Teda kánony sú uplatnením dogiem a ak sa dogmy neuplatňujú v živote veriaceho človeka, je potrebné ho uzdraviť. Existuje rana, ktorá sa lieči. Ak trpíme rakovinou, prichádza chirurg, ktorý operačne odstraňuje rakovinu a ktorý nás lieči. Rakovina je odstránená, ale rana ostala otvorená a je potrebný určitý čas, zopár mesiacov, alebo aj rokov, aby sa táto rana zocelila. Iné je to, že Boh mi teraz odpustil, keďže som činil úprimné pokánie a rakovina zmizla a iné je, že existujú otvorené rany a preto musia byť uplatnené rôzne terapeutické metódy, ktoré trvajú nejaký čas, veľa krát ide o zdĺhavú liečbu, ktorú predstavuje epitimia našej Cirkvi. Toto znamená, že Boh odpúšťa tým, ktorí činia pokánie, ale terapeutické vedenie podľa toho, ako si vyžaduje choroba, chce určitý čas.

Z pohľadu kánonov pre veriaceho človeka je terapia základným východiskom do budúcnosti. Samozrejme terapia nemá žiaden súvis s trestom či pokutou, ako sa kánony veľa krát prezentujú. Poznávaním dogiem Cirkvi sa učíme pravde nášho Christa, ako túto pravdu uplatniť v živote a keď urobíme chybu a túto pravdu neuplatňujeme, v takom prípade je potrebné, aby sme uplatnili terapiu.

Aby sme boli viac praktickí, pozrieme sa na niektoré konkrétne príklady vyplývajúce z kánonov našej Cirkvi. Pozrime sa, ako sa I. Všeobecný snem

²⁸⁴ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΒΛΑΣΤΑΡΕΩΣ. 1859. *Σύνταγμα κατὰ στοιχείον. Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων υπό Πάλλη Ποτλή*. Τόμ. Στ'. Αθήνα, 1859. s. 4.

zapodieval už nami spomínanou témou Svätej Trojice a ako kánony, ktoré prijal, majú vzťah s touto dogmou a ako táto dogma nám pomôže v našom živote. Na tomto I. všeobecnom sneme sa otcovia zaoberali triadológiou a všetkým, čo sa týka Svätej Trojice, nakoľko v tom čase už existovali herézy, napríklad arianizmus, ktoré otcovia podrobne preštudovali z pohľadu učenia Cirkvi. Teda z pohľadu jednoty a rozlišovania.

Treba spomenúť, že tento snem sformuloval len 20 kánonov, v ktorých sa zaoberá desiatkami rôznych veľmi vážnych tém. Napríklad, tretí kánon hovorí o jednom chybnom spôsobe života. V tom čase existovali takzvané spolubývajúce ženy²⁸⁵, teda nejaké ženy, ktoré žili v jednej domácnosti, napríklad v dome klerika. Nechceme tým povedať, že to bol nejaký hriech, ale keďže sa nezúčastňovali na spoločenstve v rodine, alebo v monastieri, narúšali ich jednotu. 3. kánon I. všeobecného snemu s k tejto téme postavil záporne, nakoľko rodina je spoločenstvo a aj monastier je spoločenstvo a ich cieľom je, aby kráčali k Christovi. Ako k nemu pôjdeme? Prostredníctvom lásky a pokory, presne tak, ako to robí Svätá Trojica. Ak sa naruší táto jednota, je potrebná terapia.

Takto vidíme, ako sa I. všeobecný snem postavil k téme spolubývajúcich. Jeho vyjadrenie, ktoré sformuloval do kánonu, je čiste triadologické a nie moralistické, ako by sa niekto domnieval. Teda kánon nemoralizuje, že je zlé, že tieto ženy žijú v týchto spoločenstvách, možno tieto ženy ani neurobili nič zlé, ale ide o to, že sa narúša jednota, ktorá existuje v istom spoločenstve na jednom mieste. A preto z dôvodu terapie zakazuje takýto spôsob života, pričom uplatňuje učenie o triadológii.

Ďalší z kánonov I. všeobecného snemu, konkrétne 4. hovorí, že na chirotonii biskupa musia byť prítomní traja biskupi, ktorí ho budú chirotonizovať. Toto je opäť čistá triadológia. Niektorí by si povedali, že stačí aj jeden biskup, veď má blahodať a tú odovzdá pri chirotonii ďalšiemu biskupovi. Ale otcovia snemu ustanovili počet biskupov 3 a to presne z dôvodu uplatnenia triadológie, ktorá vo všeobecnosti rezonovala na I. všeobecnom sneme.

Kánon číslo 15 I. všeobecného snemu, ktorý predpokladám, je veľmi známy a hovorí o tom, že presbyter nemôže prechádzať z jednej farnosti do druhej.

²⁸⁵ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ, ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδalion*. Θεσσαλονίκη : εκδόσεις Βας. Ρηγοπουλου, 1991. s. 125.

Môže vykonávať všetky mystéria len na farnosti, na ktorej bol ustanovený svojim biskupom, ale nie na niektorej inej vo svojom okolí. Aj tu je uplatnená dogma o Svätej Trojici. Totiž vo Svätej Trojici neexistuje chaos, neporiadok, či zmätok. Otec je Otec, Syn je Syn a Svätý Duch je Svätý Duch.

Musíme vedieť, že v dogme o Svätej Trojici existuje určité rozlíšenie a nie je možné, aby tu existoval nejaký chaos, či neporiadok. A každý nesie v tomto duchu aj svoju zodpovednosť. Nikto nemôže ísť za hranice tohto učenia svätej Cirkvi. Nikto z presbyterov nemôže ísť na susednú farnosť vykonať nejakú svätú tajinu, napríklad, krst, svätú tajinu manželstva, či pohreb bez požehnania biskupa, alebo miestneho správcu farnosti len preto, že si myslí, že je lepší ako ktokoľvek iný. Vo Svätej Trojici neexistuje lepší alebo horší, neexistuje ten, kto robí lepšie, existuje len vzájomná láska a pokora.

Takto vidíme ako už v rannej histórii života Cirkvi v roku 325 otcovia snemu, aby sa zachovala vieroučná pravda o Svätej Trojici v našej ekleziológii, nedovoľuje presbyterovi, a to aj keby bol svätý, alebo mal ducha prozreteľnosti, aby šiel a vykonal nejaké mystérium mimo svojej farnosti bez požehnania svojho biskupa, aby si nemyslel, že je významnejší a dôležitejší či lepší ako ktokoľvek iný.

Toto je len veľmi stručný náčrt pre duchovné vzdelávanie veriacich z oblasti uznesení a jednotlivých ustanovení a kánonov všeobecných a miestnych snemov našej svätej Cirkvi. Totiž uznesenia a kánony všeobecných snemov nie sú v žiadnom prípade nudné nariadenia právneho typu a už vôbec nie nejaké trestné právo v cirkevnej oblasti, ktoré by malo za úlohu trestať veriacich ľudí, ale naopak im pomôcť žiť duchovne zdravo v duchu vieroučných právd zjavených samotným Bohom pre spásu veriacich ľudí.

Zoznam bibliografických odkazov

- ΑΓΙΟΥ ΓΡΙΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ. *Κανών Α', Πηδάλιον*. Αθήνα : εκδ. ΑΣΤΗΡ, 1979. s. 651.
- ΒΕΡΓΩΤΗ., Γ. Θ. 1991. *Λεξικό λειτουργικών και τελετουργικών όρων*. Θεσσαλονίκη : Μέλισσα, 1991. 159s.
- ΦΥΤΡΑΚΗΣ, Τ. 1991. *Ελληνικό λεξικό*. Αθήνα : Αρμονία Α. Ε., 1991. 985s. ISBN 960-7598-00-8.

- FROLOV, I. T. 1982. *Filozofický slovník*. 3. vyd. Bratislava : Nakladateľstvo Pravda, 1983. 538s.
- IVANOVÁ-ŠALIGOVÁ, M. - MANÍKOVÁ, Z. 1983. *Slovník cudzích slov*. 2. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983. 942s.
- ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ. *Κανών α' τοῦ Γρηγορίου Νύσσης. Περὶ τοῦ ὀφείλειν τὸν πνευματικὸν ἱατρὸν διαγινώσκειν τὴν ἔδραν τοῦ πάθους*. [online]. [2015-10-05]. Dostupné na: http://users.uoa.gr/~nektar/-orthodoxy/tributes/regulations/various_regulations.htm
- LAMPE, W. H. 1991. *A patristic greek lexicon*. 10. vyd. Oxford : Clarendon press, 1991. 1568s. ISBN 0 19 864213 X.
- ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΒΛΑΣΤΑΡΕΩΣ. 1859. *Σύνταγμα κατὰ στοιχείον, Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων υπό Ράλλη Ποτλή*. Τόμ. Στ'. Αθήνα, 1859.
- ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδαλιον*. Θεσσαλονίκη : εκδόσεις Βας. Ρηγοπουλου, 1991. 799s.
- PRACH, V. 1993. *Řecko-český slovník*. Praha : SCRIPTUM, 1993. 588s. ISBN 80-85528-22-3.
- ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ, Ι. 1990. *Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης*. Αθήνα : Βιβλοπρωμηθευτική, 1990.

SAINT CANONS - THERAPEUTICAL METHOD OF ORTHODOX CHURCH

Štefan ŠAK, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, stefan.sak@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

Many times a man asks a question what is necessary in his life? A man often thinks about spiritual improvement that helps him in his life. The Church provides him with literature for studying to get to know the ground of his life, The God. One of the materials are the provisions of general and local councils. I believe that the mentioned is the reason why we would like to debate this actual topic.

Keywords

Holy Sacrament, mystery, love, therapy, dogma, life style